

Lunds universitet

Historiska institutionen

HISK01

Examinator: Wiebke Kolbe

Handledare: Klas-Göran Karlsson

Tid och plats: 28 november 2016, 10:15 i LUX:A127

Ett totalitärt paradigmskifte

En studie av en lingvistisk debatt i Sovjetunionen 1950

Karl Månsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställning.....	3
1.2 Historisk bakgrund	4
1.3 Forskningsöversikt	7
1.4 Källmaterial	11
1.5 Metod och teoretiska perspektiv	11
2. Undersökning och analys.....	15
2.1 Chikobava, 9 maj.....	15
2.2 Meschaninov, 16 maj.....	18
2.3 Chemodanov, 23 maj.....	21
2.4 Serebrennikov, 23 maj	22
2.5 Sanzheyev, 23 maj	23
2.6 Filin, 23 maj	24
2.7 Kapantsyan, 30 maj.....	25
2.8 Popov 30, maj.....	26
2.9 Vinogradov, 6 juni.....	27
2.10 Kudryavtsev, 14 juni	29
2.11 Stalin, 20 juni	29
2.12 Lomtev, 27 juni	31
2.13 Akhvledani, 27 juni	32
2.14 Stalin, 4 juli	33
2.15 Debatten efter Stalin, juli 4.....	33
3. Avslutande diskussion.....	35
3.1 Hur såg paradigmskiftet inom den sovjetiska lingvistikens 1950 ut?.....	35
3.2 Hur argumenterar de olika sidorna?.....	36

3.3 Andra forskare	37
3.4 Vidare forskning	39
4. Litteratur- och källörteckning	40
4.1 Tryckt litteratur	40
4.2 Elektronisk litteratur	40
4.3 Källmaterial	40

1. Inledning

Föreliggande uppsats handlar om den lingvistiska kontroversen i Sovjetunionen år 1950. Nikolaj Marr, den då avlidna giganten inom sovjetisk språkforskning hade fram till detta år åtnjutit en nästan obestridd position i Sovjetunionen. Man gjorde då upp med den rådande lingvistiska traditionen genom ett stort pådrag i kommunistpartiets dagstidning och propagandaorgan Pravda. Den gamla traditionen, som grundades av Marr visade sig oförmögen att tjäna sina syften.

Marrs idéer om lingvistik gick ut på att anpassa språkvetenskapen efter den marxistiska läran. Marr menade att språk är klassbundna och utvecklas genom revolutioner och blandningar. Språken kan inte kopplas till etniciteter utan till klasser och samhällen. Likheter språk emellan förklaras med att de har blandats med varandra, inte på att de härstammar från ett gemensamt urspråk.

I Pravda släppte man fram marrismens företrädare och motståndare vilket resulterade i en stor diskussion om lingvistik. Stalin ger sig senare in i debatten, vilket är avgörande för den framtida lingvistiska forskningen. Debatten aktualiserade flera viktiga frågor om lingvistik, makt och ideologi i den totalitära kommunistiska staten.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens övergripande syfte är att undersöka hur ett vetenskapligt skifte ser ut i praktiken i en totalitär stat, så som den såg ut i dagstidningen Pravda. Ämnesområdet är intressant av flera skäl. På ett internationellt plan finns det ingen större historisk forskning kring lingvistiken i Sovjetunionen. Utöver forskningsluckan är ämnet intressant därför att vårt sätt att tala idag är ett stort område inom vetenskapen, exempelvis diskursteorin. Men särskilt för en totalitär stat är språket viktigt eftersom kontrollen över alla delar av samhället är av yttersta vikt. En diskussion om totalitära staters språkforskning är därför av intresse för historievetenskapen. Debatten är intressant av flera skäl. Det tidigare vetenskapliga paradigmet sattes på prov och kunde öppet kritiseras. Inom forskningen har man vanligen diskuterat Stalins skrift *Marxismen och språkvetenskapens frågor* som ett isolerat verk. Men den skrevs inte i ett vakuum utan i ett sammanhang präglad av en kris inom språkvetenskapen. Den nära kopplingen mellan vetenskapen och makten gör att undersökningen inte bara gäller vetenskapen utan även maktförhållanden och ideologi. Vi kan här i kuhnska termer tala om en vetenskaplig revolution, ett paradigmskifte. Vad som gör just denna revolution exceptionell är

att själva skiftet går att följa i dagspressen i landets största tidning. Likväl är det ingen traditionell vetenskaplig revolution. För att sätta skiftet i ett totalitärt sammanhang kan man tala om en vetenskaplig revolution från ovan.

Frågeställningarna är följande:

- Hur såg paradigmskiftet inom den sovjetiska lingvistikens 1950 ut i Pravda?
- Hur argumenterar de olika sidorna i Pravda?

1.2 Historisk bakgrund

Eftersom den sovjetiska lingvistikens inte tillhör ett område som folk vanligen har kunskap om sedan tidigare kommer den historiska bakgrunden läggas redan här, samt del begrepp och koncept introduceras för att underlätta läsningen av uppsatsens inledning.

Vad vi betraktar som vanlig lingvistik idag sågs i Sovjetunionen som ett borgerligt och västligt fenomen. Denna var inte gångbar i Sovjetunionen men den utgör grunden för den nutida lingvistikens. Systematiseringen av språk enligt den västliga skolan grundar sig på vad man kan kalla för en genealogisk förklaring. Enligt denna delas språk in i olika familjer som exempelvis indoeuropeiska, som sedan förgrenar sig i indoiranska, germanska, romanska o.s.v. Dessa språkgrupper består vidare av de olika språken. I den iranska språkgruppen ingår språk som persiska och kurdiska. I den germanska ingår bland annat svenska, tyska, isländska och jiddisch. Dessa språkfamiljer kan alla härledas till ett indoeuropeiskt urspråk. De olika språken och familjerna var alltså ursprungligen ett enda språk, urindoeuropeiska, som med tidens gång har delat upp sig. Med hjälp av likheter mellan de moderna språken kan man rekonstruera dylika urspråk. Språkutvecklingen ses som evolutionär, något som förändras långsamt över tiden.

Det var denna typ av västlig ”borgerlig” lingvistik som georgiern Nikolaj Jakovlevitj Marr vände sig emot. Marr var en av de mest framträdande lingvistikerna i Sovjetunionen fram till 1953. Han dog 1934 men hans inflytande bars vidare av hans elever, som kallades marrister. Marr hade ingen lingvistisk skolning utan var orientalist, men ägnade sig åt språkforskning. Han blev känd för sin så kallade jafetiska teori, som sade att de kaukasiska, semitiska och baskiska språken hade ett gemensamt ursprung. Efter att bolsjevikerna hade tagit makten 1917 började Marr anpassa sina teorier till marxismen.¹

¹ Lähteenmäki, Mika. “Nikolai Marr and the idea of a unified language” i *Language & communication*, 2006 s. 286-287.

Debatten utspelade sig i ett totalitärt Sovjetunionen där vetenskapssamhället präglades av stor statlig kontroll. Sedan bolsjevikernas maktövertagande hade man diskuterat hur kommunistisk vetenskap såg ut, hur den skulle utformas och relationen till den ”borgerliga” vetenskapen. Sovjetunionens statsideologi var marxist-leninismen, exakt hur denna ser ut varierar beroende på vilken del av Sovjetunionen man talar om, varför det kan vara nödvändigt att gå igenom centrala delar av marxistisk teori. Vetenskapen skulle anpassas till marxism-leninismen vilket resulterar i nya inriktningar. Centralt är också att den sovjetiska vetenskapen ska vara en motpol till den västliga vetenskapen, varav detta blir ett diskussionsämne i debatten. I det sovjetiska fallet är den historisk-komparativa metoden, eller bara komparativa metoden synonymt med väst och borgerligheten. Förenklat centreras den marxistiska ideologin kring ekonomi, klasser och produktionsförhållanden. Samhället går igenom olika faser där alla utom den första och sista har olika klasser. Först fanns urkommunismen, sedan slavsamhället, sedan det feodala samhället, sedan kapitalismen som övergår till socialismen som slutligen övergår till den sista fasen, den statslösa kommunismen. Övergångarna menas ske genom revolutioner. I marxistisk teori finns idéer om bas och överbyggnad, där basen är där de större förändringarna sker och dessa påverkar överbyggnaden, som då är en spegling av basen. Ekonomi, klasser och land är exempel på baser, medan språk, kultur, ideologier, filosofi och liknande är överbyggnader. När vi talar om Marr och debatter får vi ha med oss att de marxistiska teorierna, däribland de beskrivna ovan, är en dogma som samtliga medverkande utgår ifrån.

När basen förändras och revolutioner genomgås förändras också språket, menade Marr. Han menade att språkutvecklingen sker genom snabba ryck i revolutioner som de marxistiska. Denna teoribildning baserade sig på revolutionär språklig utveckling i motsats till den evolutionära teorin i väst. Marrs teorier gick ut på att det inte fanns ett språk innan människan behövde arbeta, varför det första språket endast bestod av handrörelser och inte ett talat språk. Dessutom förnekade Marr att det fanns släktskap mellan språk och kom till slutsatsen att alla språk i grunden är samma språk, eftersom de följer samma revolutionära bana. Ett av de viktigaste metodologiska verktygen som Marr utvecklade var en elementlära som gick ut på att alla ord kan spåras tillbaka till vissa grundelement, nämligen SAL, BER, YON och ROSH. Alla ord kan enligt marxistisk teori deduceras till ett eller flera av dessa fyra elementära ord, vilket ska visa att alla språk är besläktade. Vad dessa element ska betyda gick Marr inte särskilt långt in på, utöver att de utgör beståndsdelar till alla ord. Bevis för att denna

elementlära är sann presenterades aldrig av Marr och finns inte inom någon annan lingvistisk gren.²

En annan av Marrs idéer var också att det fanns korrekt sovjetisk vetenskap och falsk borgerlig vetenskap. Vedertagna teorier inom lingvistiken avfärdas eftersom de är borgerliga. Marr blev den store vetenskapsmannen inom sitt område och den jafetiska teorin blev uppbyuren av staten som den enda korrekta enligt den dialektiska materialismen, den marxistiska vetenskapen. Även om Marrs teorier var den officiella linjen fanns det ett motstånd bland andra sovjetiska lingvister. Missnöjet var svårt att uttrycka offentligt eftersom det gick emot den officiella hållningen, men en möjlighet dyker upp när den statskontrollerade tidningen Pravda öppnar för en kritisk diskussion om lingvistiken. I vissa länder som Georgien är Marr fortfarande en respekterad akademiker på grund av att han mestadels forskade på språken i Kaukasusområdet, samt att han själv var georgier.³

Den historisk-materialistiska dialektiken används av Chikobava och de andra debattörerna som den marxistiska metoden. Marrismen ska ses som ett försök till att tillämpa den marxistiska metoden inom lingvistiken. Man bör ha i åtanke att frågången från marrismen resulterar i en normalisering av lingvistiken. Den sovjetiska lingvistiken närmar sig den västliga, vilket också innebär en tillbakagång till den förrevolutionära vetenskapen. Vad detta beror på finns det ingen konsensus kring men det finns ett flertal förklaringar. En möjlig anledning är att paradigmskiftet inom lingvistiken är en del av ett större förändringsmönster inom den sovjetiska vetenskapen. Genetiken såg också stora förändringar när Lysenkoismen avskaffades 1948. Denna inriktning inom genetiken var en teoribildning som anpassades efter den materialistiska dialektiken, likt marrismen inom lingvistiken. Namnet kommer efter dess skapare Trofim Lysenko som bars upp av den sovjetiska staten, och vars teorier blev dogmatiserade. Lysenko inriktade sig på hybridisering och funktioner anskaffade genom miljön som kunde ärvas, men inte i en darwinistisk betydelse. Hans doktrin gick ut på att lösa de agrikulturella problemen i Sovjetunionen, vilket troddes var möjligt att lösa genom att med hjälp av Lysenkos metoder ge grödor särskilda egenskaper genom förändrade miljövillkor. Ett exempel på detta är att om man utsätter växande sädesslag för extrem kyla skulle de anpassa sig och kunna odlas även i de kallaste sovjetiska områdena där de normalt inte kunde växa. Lysenkoismen visade sig vara ovetenskaplig och slutade stödjas efter 1948. En av anledningarna till detta kan ha varit att man behövt hålla jämna steg med väst och insåg att

² Lähteenmäki 2006 s.291.

³ Tuite, Kevin. "The Reception of Marr and Marrism in the Soviet Georgian Academy" i *Exploring the Edge of Empire: Soviet Era Anthropology in the Caucasus and Central Asia*. Red: Florian Mühlfried, Sergey Sokolovskiy 2011 <http://mapageweb.umontreal.ca/tuitekj/publications/Tuite-Marr.pdf> s. 14.

Lysenkos läror inte fungerade som utlovat.⁴ En liknande händelseutveckling kan sägas ske inom lingvistik, men lingvistik var inte på samma sätt som naturvetenskaperna föremål för kapplöpning. Istället kan skiftet inom lingvistik förklaras vara att lingvistik var tvungen att anpassas efter den nya nationalistiska politiken i Sovjetunionen. Under det andra världskriget blev Sovjetunion mer rysscentrerat, vilket syns bland annat i den samtida propagandan. Den kommunistiska ideologin utgjorde inte på samma sätt grunden i propagandan, utan byttes ut mot en nationalistisk propaganda ofta med hänvisningar till kända ryssar som Alexander Nevskij. Denna utveckling skedde på ett större plan, vilket gör det möjligt att Marrs internationalistiska teorier inte längre var gångbara.

1.3 Forskningsöversikt

Forskningen kring de sovjetiska vetenskaperna, framför allt kring naturvetenskapliga ämnen, är extensiv. Den historiska forskningen kring lingvistik saknar dock den bredd som forskningen kring naturvetenskapen har.

Antalogin *Politics and the Theory of Language in the USSR 1917-1938 : The Birth of Sociological Linguistics* utgör ett av få verk om sovjetisk lingvistik och är ett resultat av ett forskningsprojekt om den tidiga sovjetiska lingvistik. Kapitolina Fedorovas kapitel ”Language as a battlefield” är särskilt intressant för den senare lingvistiska kontroversen, eftersom den handlar om en debatt mellan två lingvister under tidigt 30-tal. Denna studie är en av få som behandlat en debatt mellan två sovjetiska lingvister. Det som gör bidraget särskilt intressant är metoden. Utöver att lingvisternas argument analyseras för innehållets skull tillkommer en kvantitativ metod vars like är svår att hitta utanför lingvistik. Fedorova räknar på de rent lingvistiska aspekterna av debattörernas språk för att få fram hur de stämmer överens med sociala klasser i Sovjetunionen. Bland annat mäts hur ofta de använder de olika ordklasserna, negationer, meningarnas längd och syntaktisk komplexitet.

Polivanov tillhör den äldre generationen och förhåller sig kritisk till Marr, medan Danilov är yngre och skolad inom marrismen. Debatten handlade inte huvudsakligen om marrismens vara eller icke vara, utan om dess metodik, troligen eftersom direkt kritik mot den officiella marxistiska lingvistik inte hade setts med blida ögon från staten. En av slutsatserna handlar om vilka argument de två använder. Fedorova menar att man i denna debatt kan avläsa 30-talets politiska läge. Polivanov, som tillhörde den gamla traditionen, använde ett betydligt mer

⁴ *Nationalencyklopedin*, Trofim Lysenko. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/trofim-lysenko> (hämtad 2016-12-04)

traditionellt, komplicerat, strukturerat och typiskt akademiskt språk. Danilov var en betydligt yngre lingvist som var präglad av 30-talets politiska situationer. Språket är till skillnad från Polivanovs väldigt ideologiskt och noterbart aggressivt.

De språkliga skillnaderna som Fedorova lyfter upp är intressanta. Polivanovs meningar är nästan dubbelt så långa som Danilovs, medan Danilov använder fler substantiv i sin argumentation. Danilov använder också fyra gånger fler negationer, vilket enligt Fedorova är typiskt för hans aggressiva och kritiska hållning. En annan slutsats är att Polivanovs grundläggande språk är mer grammatiskt korrekt men att han försöker anpassa det för att passa de rådande språknormerna, något som Danilov tycks bemästra.⁵

Fedorovas bidrag är synnerligen intressant för denna uppsats av framförallt två skäl. Det första är att kapitlet är det nästintill enda verk som behandlar en debatt mellan två lingvister i Sovjetunionen. Det andra är att debatten som undersöks utspelar sig under det tidiga 30-talet, då det marxistiska paradigmskiftet nyligen genomförts. Fedorovas bidrag tecknar i denna uppsats en bakgrund till nästa paradigmskifte.

Jeffrey Roberg diskuterar i *Soviet science under control* vetenskapsmännens inflytande i Sovjetunionen. Robergs huvudtes är att det inte var en ensidig kommunikation från partiet till vetenskapen, utan att vetenskapsmännen också kunde påverka den förda politiken. Vad som främst undersöks här är atomforskare, som kunde påverka den förda energi- och atomvapenpolitiken. För att undersöka detta använder Roberg en analysram för inflytande som bygger på tre andra forskares olika definitioner. Robergs definition av inflytande är när forskaren har närvaro vid makten och vid ett försök till förändring samt uppnår antingen samma slutmål som forskaren sökt, eller om forskaren lyckats vrida beslutet till sin egen sida.⁶ Roberg utgår också från att statens kontroll över vetenskapen har överdrivits.⁷

Förändringen i Robergs fall handlar om hur forskare påverkar politiken, alltså ett område som ligger utanför deras egna expertområden. Ett av de viktigare resultaten är hur inflytandet utövades praktiskt. En forskare var i dessa sammanhang beroende av framförallt två saker: sitt rykte som forskare och relationen till makthavarna. Roberg visar också att vägen till att ändra beslut i sin egen favör främst gick via media eller personliga brev.⁸ Robergs bok är relevant för uppsatsen eftersom den behandlar en dynamik mellan politiker och vetenskapsmän som återkommer i denna uppsats.

⁵ Fedorova, Kapitolina "Language as a battlefield" i *Politics and the theory of language in the USSR 1917-1938: the birth of sociological linguistics*, Brandist, Craig & Chown, Katya (red.), Anthem Press, London, 2010. s.102.

⁶ Roberg, Jeffrey L., *Soviet science under control: the struggle for influence*, St. Martin's Press, New York, 1998, s. 7.

⁷ Roberg 1998, s. 44.

⁸ Roberg 1998, s. 11.

I Nikolaj Kremensovs bok *Stalinist science* diskuterar författaren vetenskapssamhället under Stalins tid, med ett fokus på naturvetenskapen. Kremensov lyfter fram relationen mellan staten och vetenskapssamhället som ett nära och symbiotiskt förhållande.⁹ Det innebär att även vetenskapssamhället var totalitärt, men det betydde inte att människor saknade olika intressen och mål. Istället för att rakt ut propagera för en annorlunda hållning inom vetenskapen använde forskarna statsideologin, i det här fallet stalinism som grundar sig på marxism-leninism, som ett sätt att kamouflera sin egentliga forskning.¹⁰

Kremensov menar att man ofta försökt härleda den sovjetiska vetenskapens utveckling till totalitarismen, en utveckling som inte ändrade kurs under andra världskriget. Men med dylika förutsättningar blir det fel, och det leder Kremensov till tre slutsatser om den vanliga tolkningen. Den första är att man har överskattat ideologins betydelse för vetenskapen. Marxismen har således inte så stort inflytande i naturvetenskapen. Den andra är att andra världskriget innebar att dynamiken förändrades vad gäller institutioner men inte kulturellt och politiskt. Institutionella förändringar är alltså det centrala om man ska se till om förändringar är av intresse. Den tredje är att forskarna till följd av den förändrade dynamiken blev bättre på att spela det politiska spelet och därmed oftare initierat och utnyttjat förändringar inom politik och officiella hållningar inom vetenskapen.¹¹

Likt Robergs bok är Kremensovs publikation relevant för dynamiken mellan staten och vetenskapssamhället. Kremensov behandlar en annan aspekt än Roberg, vilket gör att de tillsammans täcker in stora delar av spektrumet i det här förhållandets forskningsläge, samt att båda är användbara i föreliggande uppsats.

Dmitry Shlapentokh har i sin artikel *The fate of Nikolai Marr's linguistic theories* diskuterat turerna om Marr's inflytande i den sovjetiska politiken. Shlapentokh lyfter fram viktiga poänger som ofta saknas i andra redogörelser. Marrs teorier lämpar sig väl i det tidiga internationalistiska Sovjetunionen eftersom de förklarar att inga nationer egentligen finns och att språken är klassbaserade och internationalistiska.¹²

Men som bekant rör sig landet under Stalin mer mot en nationalism inriktad på det ryska etniska folket och språket. Detta borde göra den internationalistiska marrismen till vetenskapligt tabu, men det dröjer ända till 1950 innan den officiellt blir en felaktig

⁹ Kremensov, Nikolai, *Stalinist science*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1997, s. 5.

¹⁰ Kremensov 1997, s. 6.

¹¹ Kremensov 1997, s. 288-289.

¹² Shlapentokh, Dmitry. *The fate of Nikolai Marr's linguistic theories: The case of linguistics in the political context* i *Journal of Eurasian Studies* 2(1):60-73 · January 2011. <https://www.researchgate.net/publication/251718764> The fate of Nikolai Marr's linguistic theories The case of linguistics in the political context s. 61.

teoribildning. Shlapentokhs förklaring går ut på att marrismen fungerade också under nationalismens tid, eftersom den var tydligt emot västlig lingvistik, vilket är förenligt med nationalismen.¹³

Det är en mycket rimlig tolkning, men samtidigt saknades inte andra teorier att ersätta marrismen med, vilket betyder att marrismen möjligen hade andra funktioner utöver de som Shlapentokh lyfter upp. Shlapentokh diskuterar också marrismens förhållande till nationalismens nära relaterade politiska frågor som de om antisemitism och nomader. Det är intressanta frågor eftersom Marr menade att de kaukasiska och semitiska språken var en del av samma familj. Det blir då problematiskt när dessa språk ska vördas samtidigt som minoriteters betydelse minskar samt den tilltagande antisemitismen i landet. Enligt Shlapentokh var det en ytterligare en kritik som gjorde att man till slut skjuter ifrån sig marrismen 1950.¹⁴ Shlapentokhs slutsatser är av stort intresse för uppsatsen eftersom det finns en tydlig orsaksförklaring till varför marrismen inte längre fungerar ur ett statligt perspektiv.

I Ilya Gerasimov, Sergey Glebov och Marina Mogilners artikel *Hybridity: Marrism and the Problems of Language of the Imperial Situation* försöker analysera marrismen och vad de kallar ”den språkliga vändningen” utifrån hybriditeten, ett av marrismens huvudkoncept. De placerar in Marr i en typ av hybriditetstradition som har sin grund i den prerevolutionära ryska rasbiologin. Den ryska rasbiologin skall däremot ha sett det som att raser går in i varandra och att den dominanta rasen kvarstår. Ett exempel på detta skall ha varit teorin om de ryska och finska etniciteterna. Finsk-ugriska folk har otvivelaktigt en viktig roll i den tidiga ryska historien, vilket kan utgöra ett problem om man vill förklara den ryska rasens överlägsenhet. Förklaringsmodellen gick då ut på att även om finsk-ugriska folk blandades med etniska ryssar, så var det inte så att finsk-ugriska gener följde med.¹⁵

Marr ska alltså ha byggt vidare på den starka hybridiseringstraditionen som funnits i det prerevolutionära Ryssland. Men istället för att lyfta fram den ryska rasens överlägsenhet så går egenskaperna in i varandra, vilket gör att det inte finns något specifikt ryskt eller turkiskt. Marrs teorier fungerar väl innan man i Sovjetunionen återgår till en mer traditionell nationalism, men fungerar mycket dåligt när man återigen börjar lyfta upp det ryska.¹⁶

En annan del av artikeln behandlar vad debatten egentligen handlade om. Den förklarar att Stalin inte främst vände sig emot de ideologiska eller lingvistiska dragen i Marrs teorier. Det

¹³ Shlapentokh 2011 s. 63.

¹⁴ Shlapentokh 2011, s.70.

¹⁵ Ilya Gerasimov, Sergey Glebov och Marina Mogilners. “Hybridity: Marrism and the Problems of Language of the Imperial Situation i *Ab Imperio* 2016(1):27-68 · January 2016 <https://muse.jhu.edu/article/618819> s. 42-43.

¹⁶ Gerasimov et al 2016, s. 46.

var just hybriditeten i teorierna som han vände sig emot, eftersom de går emot den nya nationalistiska inriktningen. Man kan här invända att nationalismen visst var ett ideologiskt drag, men författarna menar att det istället var politiskt.¹⁷ Det politiska är att han med en ny lingvistisk inriktning önskade se samhället och politiken på nya sätt, som bättre passade den rådande politiken.

Slutsatsen de kommer till är att skiftet inte var ideologiskt utan rent politiskt. Det är en god redogörelse för Stalins bidrag till debatten, och väl placerad i sin vetenskapliga kontext. Men frågan är hur väl det reflekterar debatten. Gerasimov, Glebov och Mogilner argumenterar för att avskaffandet av marrismen i grunden berodde på dess förhållande till hybriditet. Ser man till den större debatten, som utspelades innan Stalins inträde, ser det ut som att den hade fler dimensioner än så, varför vi får anledning till att återkomma till denna artikel.¹⁸

Gerasimov et als artikel är synnerligen användbar eftersom den behandlar paradigmskiftet 1950, om än ur andra perspektiv. Resultaten i artikeln kommer jämföras med denna uppsats slutsatser. Vad som är särskilt intressant med artikeln är att den på många sätt diskuterar samma problemområden som denna uppsats, men har andra förklaringar. En jämförelse torde därför vara av stor nytta.

1.4 Källmaterial

Uppsatsens källmaterial består av artiklar skrivna av företrädesvis lingvister och Stalin. Artiklarna publicerades i Pravda, vilket innebär att det inte är en fri diskussion eftersom det sker inom ramen för det tillåtna i det totalitära Sovjetunionen. Materialet är översatt till engelska, tryckt och utgivet i USA. I översättningen går vissa nyanser förlorade, men detta utgör inte ett problem eftersom det främst är innehållet och argumenten som undersöks och inte språket som sådant.

Urvalet är de artiklar Pravda har vikt åt den här debatten mellan 9 maj och 20 juli. Ursprungligen gavs de översatta artiklarna ut av *The Current Digest of the Soviet Press* som varje vecka översatte texter från den sovjetiska pressen i undervisnings- och undersökningssyfte. Översättningen görs i syfte att inte förvanska eller förändra den ursprungliga texten. 1951 gavs en samling ut där samtliga artiklar i debatten gavs ut i en separat skrift. Eftersom källmaterialet är på engelska, kommer den engelska transkriberingen av praktiska skäl att användas när namn nämns.

¹⁷ Gerasimov et al 2016, s. 33.

¹⁸ Gerasimov et al 2016, s. 65-66.

1.5 Metod och teoretiska perspektiv

Den teoretiska ramen för uppsatsen består av Kuhns teorier som behandlar paradigmskiften, så som de har beskrivits i *De vetenskapliga revolutionernas natur*. Centralt för denna teoribildning är paradigmbegreppet. Det finns ingen entydig definition av begreppet paradig. Kuhn själv använder det på en rad olika sätt men förklarar i efterskriften till boken *De vetenskapliga revolutionernas natur* att de båda betydelseerna är skilda. Den ena definitionen är att paradigmet står för den föreställningsvärld som ett forskarsamhälle har. Detta inbegriper såväl teorier och metoder som världsbilden. I den andra definitionen är paradigmet en del i själva föreställningsvärlden men står i detta sammanhang för ”ett element i denna uppsättning, nämligen de konkreta problemlösningar som när de används som modeller eller exempel kan ersätta direkta regler för att lösa de övriga problemen inom normal vetenskap.”¹⁹

I uppsatsen kommer den första definitionen att användas. Paradigm blir i detta sammanhang detsamma som normal vetenskap, och att det inom paradigmet finns en rad teorier som kan lösa de problem som är intressanta och relevanta inom paradigmet. Paradigmet är den modell eller det ideal som vetenskapen strävar efter. Detta innebär att forskningen sker inom paradigmet ramar, men påverkar även hur man förhåller sig till forskningen och andra forskare. Det påverkar såväl hur forskarna talar, vilket språk som används likväl normer och praktiker. Paradigmet är alltså det normskapande inom vetenskaperna. Paradigmets normer upprätthålls enligt Kuhn av forskarna själva, vilket gör att forskarnas egna syner på det rådande paradigmet är förutsättningen för dess hegemoni. Saknas förtroende för paradigmet, faller det också.

Varje paradig är dock inte perfekt, utan det finns problem inom paradigmet som inte kan lösas. De kallas för anomalier, och blir de för många eller för stora uppstår en paradigmkris där företrädare för paradigmet försvarar det såväl som kritiker angriper det. Eftersom vetenskapen enligt Kuhn går i vågor, finns det innan krisen en tid av osäkerhet kring paradigmet, då forskarna blir skeptiska till de nya teorierna.²⁰ Han konstaterar senare att ”Alla kriser börjar med att paradigmet blir alltmer vagt och att reglerna för normal forskning blir allt suddigare.”²¹ Det är enligt Kuhn en nödvändighet att undersöka argumenten menade att

¹⁹ Kuhn, Thomas S., *De vetenskapliga revolutionernas struktur*, Thales, Stockholm, 1997, s. 143.

²⁰ Kuhn 1997, s. 163.

²¹ Kuhn 1997, s. 75.

övertala meningsmotståndarna.²²

Kuhn pekar ut de tre sätt som finns att lösa en paradigmatisks kris på. Den första är att krisen löses inom de ramar som det redan regerande paradigmat satt upp. Denna typ av lösning innebär att ett paradigmskifte inte äger rum, utan att det gamla paradigmat fortsätter att regera. Den andra är att krisens problem inte tycks kunna lösas medelst moderna hjälpmedel, varför man helt enkelt skjuter upp själva problemlösningen till framtiden. Den sista, och mest aktuella här, är att ett paradigmskifte äger rum. Detta är inte en långsam process, menar Kuhn. I stället görs områdets grundläggande premisser snabbt om. Kuhn förklarar att ett paradigm aldrig kommer att kunna förklara alla de problem som paradigmat själv sätter upp.²³

Problemet med Kuhns teorier är att de förutsätter att vetenskapssamhället är förhållandevis isolerat från det övriga samhället. I Sovjetunionens fall var förhållandet olikt det som Kuhn utgick ifrån. Paradigmat bestäms här inte huvudsakligen av forskarsamhället ensamt utan även av, vilket tillför en ny aspekt till teorin.

Den första är dynamiken. Skiftet påverkar inte bara vetenskapssamhället utan även staten. Dessa två skall inte betraktas som två skilda entiteter utan som grenar av samma träd. Det är således både ett vetenskapligt och ett politiskt paradigm. Hela Kuhns teoribildning måste sättas i ett såväl vetenskapligt som ideologiskt perspektiv. Det rådande paradigmat finns där för att den politiska ledningen gjort det till den normala vetenskapen, inte nödvändigtvis för att de aktiva forskarna som är verksamma inom paradigmat håller med.

Detta gör att diskussionen inte bara förs med vetenskapliga argument utan även med ideologiska. Anomalierna kan alltså i det sovjetiska sammanhanget vara såväl ideologiska som vetenskapliga, förhållandet mellan dessa förändrar också hur skiftet ser ut. Förändringen bakom skiftet finns redan i vetenskapssamhället, men det betyder inte att hela utvecklingen går att finna där.

Det metodiska tillvägagångssättet är sprunget ur Kuhns teorier som beskrivits ovan. Metoden är en koncentrerad metod som förklarad i Fejes och Thornberg *Handbok för kvalitativ metod*. Metoden baseras på Steinar Kvales definition som visserligen utgår från att källmaterialet består av intervjuer, men definitionen går att använda även vid behandling av andra material.²⁴ Den koncentrerade metoden går ut på att bearbeta större texter för att göra en

²² Kuhn 1997, s. 83.

²³ Kuhn 1997, s. 75

²⁴ Fejes, Andreas & Thornberg, Robert, "Kvalitativ forskning och kvalitativ analys" i *Handbok i kvalitativ analys*, Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.), Liber, Stockholm, 2009, s. 33.

samlad bedömning om texterna och deras centrala teman. Tre argumentationsteman har identifierats i artiklarna: ideologi, politik och vetenskap. En ideologisk argumentation använder de marxistiska teoretiska perspektiven för att bygga upp sin artikel. De politiskt lagda texterna hänvisar till de politiska skeendena under 1950-talet för att argumentera för sin sak. Den vetenskapliga argumentationen utgår från lingvistik som en vetenskap, vilket kan göras genom antingen den gamla marxistiska traditionen eller med hänvisning till förrevolutionära ryska lingvister eller västlig lingvistik. De flesta artiklarna innan Stalin går in i debatten kommer att behandlas med några undantag som görs om artikeln i fråga upprepar vad tidigare debattörer skrivit. Efter Stalins inträde kommer artiklarna att behandlas tillsammans enär de är mycket kortare och inte informativa. I dessa kommer de intressanta aspekterna ur varje artikel i stället att behandlas kortare.

2. Undersökning och analys

Debatten föregås av ett antal artiklar som konstaterar att situationen för den sovjetiska lingvistikens är krisartad. Pravda beslöt då att ägna två artiklar varje vecka åt frågan. Den första artikeln skrevs av Arnold Chikobava, den främsta förespråkaren för att lägga Marr åt sidan.

Det rådande paradigmet inom lingvistikens är de grundläggande teorier som Marr lagt fram och som den Sovjetiska staten proklamerat vara den officiella hållningen. Kuhn skriver ”För att bli accepterad som ett paradigm måste en teori förefalla bättre än sina medtävlare, men den behöver inte förklara alla de fakta den kan ställas inför och i realiteten gör den aldrig detta.”²⁵ Vad som gör marrismen bättre än sina medtävlare i den sovjetiska vetenskapen är inte nödvändigtvis att den är bättre på att förklara fakta, men den passar bättre i det politisk-vetenskapliga sammanhanget.

2.1 Chikobava 9 maj

Chikobava inleder med att reda ut sin syn på den fundamentala grunden för sovjetisk lingvistik. Redan i första meningen framgår att den sovjetiska lingvistikens ska vara en pålitlig teoretisk bas i syfte att hjälpa staten att utveckla de mindre språken i Sovjetunionen. Han slår här fast att Sovjetunionen är ett multinationellt land. Redan här kommer det fram att lingvistikens i åtminstone ett hänseende främst är ett praktiskt redskap för regimen.

Såväl Lenin som Stalin citeras, Lenins citat handlar om historisk lingvistik och verkar således relevant. Stalins citat däremot handlar om forskning om samhällets historia och inte lingvistik, och används för att stärka tesen om lingvistikens som en exakt vetenskap genom att använda relevanta principer. Följande citat summerar Chikobavas syn på den sovjetiska lingvistikens:” Soviet linguistics can meet the requirements made upon science in the Stalin epoch if it is guided by the principles of dialectical and historical materialism, if it is built upon the fundamental statements of Marx, Engels, Lenin and Stalin regarding language, its essence, origin and development.”²⁶ Lingvistikens i Chikobavas mening ska syfta till att kunna verka inom Stalins ramar, men vägen dit ska ledas av de fyra viktiga marxistiska filosoferna Marx, Engels, Lenin och Stalin. Ideologin för Chikobava är därmed inte målet med

²⁵ Kuhn, 1997, s. 27.

²⁶ Chikobava, Arnold, “On Certain Problems of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 9.

lingvistikerna utan redskapet. Målet är en lingvistik som passar Stalins syften. Problemet med marrismen, förklarar Chikobava, är att många lingvister ersatt Marx, Engels, Lenin och Stalin med Marr. Marrs inflytande ser han som olyckligt eftersom den bygger på felaktiga grunder.²⁷

Chikobava menar dock att Marr inte saknar kvaliteter helt och hållet. Han arbetade mycket med de olika språken och folken. Ett av hans större positiva bidrag, skriver Chikobava, är hans kamp för att skapa en materialistisk lingvistik. Det poängteras att kampen mot det är en viktig del i kampen att över huvud taget skapa en sovjetisk lingvistik, och en nyckeldel i denna kamp var att kämpa mot idealistisk lingvistikforskning. Han påbörjade också en diskussion om huruvida språket är en överbyggnad eller inte, även om Chikobava senare kommer att kritisera den teorin.²⁸ Den direkta orsaken som anges till att Marr inte bör användas som vetenskaplig bas för den sovjetiska lingvistikerna är att han missförstod den historisk-materialistiska dialektiken, vilket också betyder att han missförstått marxismen som helhet.²⁹

Chikobavas argumentation blir mer och mer ideologisk ju närmare slutet av artikeln han kommer. En central fråga för både Chikobava och Marrs anhängare är frågan om språkets uppkomst. Enligt marrismen är den klassbunden och uppstod först som ett medel för att kunna kommunicera i arbetet, och då bestod språket inte av talade ord utan av handgester. Chikobava invänder att urkommunismen, det samhällseliga steget innan slavsamhället, saknade klasser och borde enligt marristisk logik då också sakna ett språk. Detta är en av motsägelserna i Marrs teoribildning.

I det här sammanhanget citeras också Stalin i frågan om nationaliteter. Stalin lyfte här upp det gemensamma språket som en gemensam nämnare för nationer. Återkommande för Chikobava är att åberopa fakta. Faktan är inget som förklaras, utan antas vara uppenbara för läsarna.³⁰ Frågan om språkets uppkomst är en anomali eftersom den inte passar in i den nya stalinistiska världsuppfattningen där nationalismen är central. Detta, jämte ytterligare ett antal anomalier, gör att marrismen sätts under lupp.³¹

Chikobava anklagar också Marr för att missförstå människans historia, det vill säga den marxistiska tolkningen av denna. Bland annat säger han att Marr utgår från att alla människor levde individuella liv när de egentligen levde i grupper. Detta är en återkommande kritik som används för att visa att Marrs teorier är ideologiskt fel. Chikobava återkommer till frågan om

²⁷ Chikobava 1951, s. 9.

²⁸ Chikobava 1951, s. 11.

²⁹ Chikobava 1951, s. 10.

³⁰ Chikobava 1951, s. 12.

³¹ Kuhn 1997, s. 52.

världsspråket, och menar att även här har Marr fel. En skillnad gentemot vad Chikobava anser vara marxism i motsats till Marr är att i Chikobava anser att riktiga marxister tror att världsspråket kommer långsamt, medan Marr tror att det kommer snabbt och att det är en process som påskyndas av människan. Sedan citeras Stalin för att förstärka argumentet.³²

I Fedorovas redogörelse för en lingvistisk debatt under 30-talet framkom att den yngre marristen använde ett betydligt mer ideologiskt språk. Chikobavas argument är ofta ideologiska men ibland är de vetenskapligt baserade. I dessa fall omhuldas de vetenskapliga argumenten av en ideologisk bakgrund. Ett exempel på detta är Chikobavas diskussion om elementläran. En del av Chikobavas argumentation går ut på att marrismen inte kan vara vetenskaplig även utanför marxism-leninismen. Som exempel tas att elementläran inte bevisats. Chikobava tar här upp ett citat av Marr där han förklarar att den inte behöver bevisas, utan det räcker om det visas.

Chikobava förklarar att elementläran visat sig sakna förankring i den verklighet som paradigmet förklarar.³³ Dessutom anser han att det är omöjligt att ha en sådan elementlära i den marxist-leninistiska ideologin. Det är en i huvudsak vetenskaplig argumentation som omsveps av ideologin. Chikobava garderar sig också mot eventuella anklagelser om rasism från marristerna. Marr hävdar att genealogisk lingvistik är rasistisk, medan Chikobava konstaterar följande: "Genealogic classification of language gives no reason for the pseudo-scientific reactionary racist assertions of the Gobineau-Chamberists and their contemporary Anglo-American followers."³⁴ Gobineau var en fransk diplomat och historiefilosof verksam under 1800-talet. Han var känd för att ha utvecklat teorier om klasser och raser. Chikobava använder sig på honom här för att värja sig från anklagelser om rasism, vilket varit brukligt inom den sovjetiska lingvistikens. Men rasism och raser var också centralt för den marristiska skolan eftersom den förnekade att raser och etniciteter fanns. Genom att distansera den genealogiska lingvistikens från bland annat Gobineau försöker han föregå kritik mot denna teori, samtidigt som han slår ett slag mot den västerländska lingvistikens, något som var framträdande inom marrismen men som är ett användbart argument även för Chikobava.

Chikobava skriver i slutet att det finns en viss poäng med hybriditeten. Men den ska inte ses som den största språkliga egenskapen, utan som en av flera. Som avslutning skriver Chikobava att allt positivt som hänt i sovjetisk lingvistik har hänt trots Marr och elementläran, inte tack vare. Men om det var något Marr gjorde bra, så var det sitt tidiga arbete i

³² Chikobava, s. 13.

³³ Kuhn 1997, s. 81.

³⁴ Chikobava 1951, s. 18.

Sovjetunionen där han öppnade upp för historisk komparation, även om han sedan gick ifrån den.³⁵ Gerasimov et al hävdade att huvudskälet till avskaffandet av marrismen var dess förhållande till hybriditetstankarna. Vad som framkommer i denna artikel, den första i den serie artiklar som kommer att leda till avskaffandet, är att hybriditeten inte är det centrala och att Chikobavas inställning till hybriditeten kopplas främst till väst och inte förrevolutionära ryska lingvister.³⁶

Vad Chikobavas artikel visar på är att anomalierna funnits sedan en tid och inte är nya inom lingvistik. Möjligheten att yttra en kritik mot normalvetenskapen är dock beroende av att staten tillåter det. Anomalierna bestäms i det här fallet av vetenskapssamhället trots dess repressiva karaktär, men uttrycket för missnöjet med anomalierna definieras av statens nåd.

2.2 Meshchaninov 16 maj

Meshchaninov är Marrs efterträdare som huvudrepresentant för marrismen och den sovjetiska lingvistik. Meshchaninov tog också över hans post som chef över Lingvistikinstitutet i Moskva. Han är en tydlig motståndare till Chikobava och ett exempel på hur paradigmskiftet inledningsvis möts med motstånd.³⁷

Meshchaninovs ståndpunkt är att man trots krisen ska fortsätta på den inslagna vägen, som här definieras som Marx, Engels, Lenins och Stalins väg. Artikeln är en direkt respons på Chikobavas artikel och dessa individer får sägas utgöra två av giganterna för vardera sida på området. Meshchaninov håller med om att det finns en kris i den sovjetiska lingvistik som måste lösas, men inte om att lösningen är att avskaffa Marr. Kritiken som Meshchaninov riktar mot Chikobava är först och främst urvalet som han baserar sin argumentation på. Chikobava använder i sin artikel mest publikationer från tiden före revolutionen för att bevisa Marrs felaktiga teorier. Detta är en felaktig representation av Marr, anser Meshchaninov, eftersom Marr först efter oktoberrevolutionen 1917 ansågs vara en fullbordad sovjetisk forskare.

Meshchaninovs problemformulering är olik Chikobavas. Meshchaninov förklarar att problemet i stället ligger i den praktiska undervisningen, att man har inte undervisat lingvister nog i Marrs läror. Det handlar inte bara om att man inte lär ut tillräckligt, utan också om att det finns borgerliga läror kvar i det man lär ut. En av Marrs största bidrag, menar

³⁵ Chikobava 1951, s. 19.

³⁶ Gerasimov et al 2016, s. 65.

³⁷ Kuhn 1997, s. 59.

Meshchaninov precis som Chikobava, var själva introduktionen av marxistisk dialektik genom den jafetiska teorin. Den jafetiska teorin är, enligt Meshchaninov, en applicering av den marxistiska dialektiken och för med såväl materiell som social kultur i teorin.³⁸

Återkommande är Meshchaninovs kritik av västlig borgerlig lingvistik. Problemet är emellertid inte alltid det borgerliga i lingvistiken, utan i vissa fall är kritiken vetenskaplig. Utifrån Marrs teorier kritiserar Meshchaninov den traditionella västliga lingvistiken, vilket i det här fallet handlar om metodologin. Han menar att man i väst studerar språk som en helt egen kategori som utvecklas i sig själv och inte i samklang med historien. Detta är en av de stora bristerna. I detta hänseende skiljer sig alltså Meshchaninov från Chikobava. Chikobava hade som vi såg tidigare en ideologisk kritik av den borgerliga lingvistiken, främst som ett medel för att avskärma sig från anklagelser om att vara en borgerlig vetenskapsman. Meshchaninov använder istället sin kritik mot den borgerliga lingvistiken för att skjuta ner Chikobavas förslag om ett metodiskt närmande till väst – en av de största gärningarna som enligt Marr låg i just kampen. En av Marrs viktigaste gärningar beskrivs vara hans kamp mot den borgerliga lingvistiken: ”N.Ya Marr strikes a decisive blow at such propositions of bourgeois linguistics.”³⁹

Meshchaninov menar att lingvisterna ska studera grammatik i dess sociala kontext, i enlighet med marrismen. Marx var först med att kritisera obsolet och utländsk vetenskap, vilket vi skall förstå som att Marr fortsätter på denna marxistiska tradition. Ursprunget till den marxistiska lingvistiken, menar Meshchaninov, kommer i samband med att man börjar avvisa teorin om urspråk. Då den marristiska skolan menar att inga urspråk, nationer eller folk egentligen finns, eftersom de alla är resultatet av revolutioner och blandningar med varandra, finns det inget behov av att studera de urspråk man ser som uppduktade. Shlapentokh resonerade kring marrismens långa livslängd, med tanke på Stalins nationalistiska vändning, och drar slutsatsen att marrismen på grund av det anti-västliga innehållet fortfarande kunde fungera som en nationalistisk ideologi. Det tydliga fördömandet av västlig och borgerlig lingvistik tyder på att det finns en viss bärkraft i slutsatsen.⁴⁰

Marr används som auktoritet för att styrka Meshchaninovs argument om att det är språkblandning som är grunden. Släktskapet mellan språk beror inte på ett urspråk utan på språkens sociala sammanstrålning. Ett icke existerande släktskap beror på en social åtskillnad.

³⁸ Meshchaninov, Ivan, “For a Creative Development of Academician N. Ya. Marr’s Heritage” i *The Soviet linguistic controversy*, King’s Crown Press, New York, 1951a, s. 20.

³⁹ Meshchaninov 1951a, s. 21.

⁴⁰ Shlapentokh 2011, s. 67.

Långa förklaringar om marrismens innehåll återfinns i Meshchaninovs artikel.⁴¹ Likt Chikobava använder Meshchaninov ideologiska texter. Marx och Engels används för att visa att deras idéer korrelerar med Marrs lingvistik. Det som talar för att Marrs teorier är riktiga kan man enligt Meshchaninov se i de mindre språken i Sovjetunionen, som han menar är enade genom den sovjetiska socialismen och genom Marr kan de utveckla sina nationer.

Vad Meshchaninov anspelar på här är den praktiska nyttan av Marr för den tidiga sovjetiska nationalitetspolitiken.⁴² Hänvisningar till Marr som en självklar auktoritet är återkommer i hela artikeln men starkast i detta parti. Det blir tydligt att Meshchaninov argumenterar utifrån det då rådande marristiska paradigmet, men vi återkommer till hur han anpassar sig till krisen.

Många debattörer lyfter fram att Marr var kritisk mot sina egna arbeten. Det är även Meshchaninov. Det centrala här för Meshchaninov är att det i huvudsak är Marrs texter från innan 1917 som delvis är felaktiga, eftersom de inte helt gjort sig av med det ”borgerliga”, som var den dominerande traditionen innan oktoberrevolutionen.⁴³ Meshchaninov är alltså också kritisk och går igenom flera av marrismens brister.

Det medges att ytterligare misstag begicks av Marr när det gäller de revolutionära stegen som språken går igenom. Meshchaninov menar att problemet låg i metoden, eftersom han använde samma klassifikationer som den borgerliga lingvistik. Men läran om stegen uppmålas som viktig ändå för att förgöra den borgerliga lingvistik.⁴⁴ Vad Meshchaninov visar i sin kritik av Marr är inte en kritik av teorierna som sådana. Han håller med Chikobava om att enskilda delar av Marrs teorier inte håller, men att dessa anomalier är mindre avvikelser. Detta kan jämföras med vad Kuhn skriver om reaktionerna på anomalier. För att undvika en uppenbar konflikt kommer försvarare av det rådande paradigmet att förändra delar av teorin. Marrs teorier i sin helhet är i stort oförändrade men man har gått med på att lösa vissa anomalier.⁴⁵

Ett av de karaktäristiska dragen hos marrismen är att den inte enbart håller sig till lingvistik i vår mening, utan även lånar drag av arkeologin och andra vetenskaper. Men istället för att lingvisten ska vara en ensam språkforskare, historiker, arkeolog och liknande menar Meshchaninov att man bör ta hjälp från dessa fält också. Intressant är också att Meshchaninov

⁴¹ Meshchaninov 1951a, s. 22.

⁴² Meshchaninov 1951a, s. 23.

⁴³ Meshchaninov 1951a, s. 24.

⁴⁴ Meshchaninov 1951a, s. 26.

⁴⁵ Kuhn 1997, s. 70.

anklagar Chikobava för att luta åt borgerligheten.⁴⁶

Meshchaninov avslutar sin artikel med att hävda att Chikobavas egna felsteg visar Marrs storhet, samt att man bör publicera ett stort verk om Marr tillsammans med Marx, Engels, Lenin och Stalin.⁴⁷ Meshchaninovs argumentation är vetenskaplig i en marristisk bemärkelse. I den mån den är ideologisk är det för att marrismen är den statligt sanktionerade läran, vilket påvisar dess lämplighet även med ideologin.

2.3 Chemodanov 23 maj

Chemodanov, likt den nyligen diskuterade Meshchaninov, gick i polemik med Chikobava. Chemodanov menar att Chikobavas artikel i grunden är felaktig men att han har vissa poänger. Chemodanov menar att Chikobava har rätt i att den sovjetiska lingvistikens har stagnerat, men stagnationens rötter går inte att finna i Marrs läror utan på helt andra punkter. Chikobavas redogörelse för krisen i den sovjetiska lingvistikens menar Chemodanov är inkorrekt, därför att den utgår från felaktiga föreställningar om marrismen och är onyanserad. Likt Meshchaninov försvarar han marrismen med en ad hoc-lösning inom ramen för det existerande paradigmet.

Enligt Chemodanov försöker Chikobava föra tillbaka lingvistikens till den prerevolutionära eran, vilket helt och hållet strider mot den marxist-leninistiska vägen som Marr är inne på. Chemodanov skriver att varken lingvister, arkeologer, etnografer eller historiker håller med Chikobava i hans kritiska analys. Även om Marr inte var helt felfri lyfter han fram citat från Stalin som visar att Marr ligger i linje med den förda politiken. Dessutom menar Chemodanov att Marr måste ses som en progressiv aktör i Sovjetunionen, alltså att han även utvecklar den sovjetiska vetenskapen, vilket ska höra samman med att Marr var den första som introducerade marxism-leninismen i den sovjetiska lingvistikens.⁴⁸

Chemodanov menar att det i själva verket är Chikobavas lingvistiska och därmed ideologiska ståndpunkter som klassas som marxist-leninistiska. En av de stora frågorna rörande marrismen är dess teori om att språket i marxistisk terminologi är en överbyggnad, och för att bevisa detta citerar Chemodanov Marx och Engels. Även Chemodanov håller med om att elementläran inte uppfyller de nödvändiga krav som ställts, men han hävdar likt Meshchaninov att den marristiska elementmetoden, här formulerad som den paleontologiska

⁴⁶ Meshchaninov 1951a, s. 27.

⁴⁷ Meshchaninov 1951a, s. 28

⁴⁸ Chemodanov, Nikolai, "The Paths of Development of Soviet Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a, s. 29.

läran, är bra.

Chemodanov tar upp att Chikobava vid olika tillfällen uttryckt sitt gillande för fonetiska lagar. Dessa, hävdar Chemodanov, tillhör den traditionella komparativa metoden som inte hör hemma i Sovjetunionen.⁴⁹ Den komparativa metoden menas tillhöra den borgerliga lingvistikens som Marr kämpade mot. Chemodanov märker att Chikobava inte skriver det rakt ut men att han mellan raderna vill ha tillbaka den traditionella lingvistikens med urspråk. Själva idén om urspråk menar Chemodanov är inkompatibel med marxism-leninismen, eftersom den utgår från idéer om etniska tillhörigheter.⁵⁰

Här skiljer sig Chemodanov tydligt från Meshchaninov när det gäller att övertyga Chikobava och antimarristerna. Genom att presentera Chikobava och hans föreslagna förändringar som ideologiska avvikelser, är angreppssättet mer likt det typiskt sovjetiska. Tidigare hade lingvister som gått emot det marristiska paradigmet blivit avrättade, eftersom de då var ideologiskt avvikande.

Chemodanovs argument är huvudsakligen ideologiska. I den mån de präglas av lingvistik är inte lingvistikens som sådan det centrala, utan dess koppling till ideologin.

2.4 Serebrennikov 23 maj

Serebrennikov inleder med att rada upp de centrala punkterna i diskussionen. Det kan enligt Serebrennikov inte bestridas att Marr förstod den marxistiska dialektiska metoden. Således är även Marrs metoder korrekta. Marxismen är enligt Serebrennikov otänkbar utan dialektiken, vilket vi ska förstå som att Marr tillämpade denna. Därigenom är argumentet ideologiskt.⁵¹

Därefter går Serebrennikov igenom många av de brister som Marr hade. Framför allt elementläran granskas noga. Resonemangen går ut på att elementläran är ahistorisk eftersom den saknar den dialektiska läran som beskrivs som själva andan i marxismen. Slutsatsen på det resonemanget är att Marr saknar historien i sin teori. Dessutom menar han att den komparativa metoden bättre för att bevisa marxismens giltighet än den elementläran detta till trots att denna metod klassas som västlig. Det intressanta med Marr tycker Serebrennikov är huruvida hans teser kan bekräftas av vedertagna fakta. Det centrala är också hur detta kan hjälpa partiet och regeringen. Serebrennikov menar alltså att lingvistikens syfte åtminstone delvis utgörs av statens intresse. Angående diskussionen om den komparativa metoden och

⁴⁹ Chemodanov 1951a, s. 30.

⁵⁰ Chemodanov 1951a, s. 31.

⁵¹ Serebrennikov, Boris, "On N. Ya. Marr's Research Methods" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 32.

elementläran skriver han att om den komparativa metoden är den indoeuropeiska skolans metod, är elementläran marrismens metod.⁵² Marrs försvarare har hittills i debatten förespråkat att man överger elementläran och behåller teorin. Vad Serebrennikov gör här är att visa hur metoden och teorin är beroende av varandra.

Serebrennikov håller med Chikobava om att den sovjetiska lingvistikens metodik inte löses av Marr. De konservativa lingvisterna har förvrängt delar av Marrs större felaktigheter och därefter betraktat motståndarna till de enstaka felen som motståndare till hela marrismen. Serebrennikovs lösning är att man ska granska marrismen grundligt och hålla kvar de delar som håller vetenskapligt.⁵³

Placerar vi in Serebrennikov in i ett debattmässigt sammanhang hamnar han inte i samma fåra som Chemodanov och Meshchaninov, utan närmare Chikobava. Trots ett någorlunda försvar av marrismen handlar inte artikeln om ad-hoclösningar i syfte att rädda marrismen utan snarare att bereda en diskussion kring marrismens avskaffande. I ett första led förklarar han ned den marristiska metoden, i det andra ledet förklarar han att marrismen inte fungerar utan sagda metod. Serebrennikovs artikel är nästintill helt vetenskapligt lagd med en grundlig genomgång av Marrs teorier och anklagelserna mot dem. Vad som står ut i artikeln är att den först i slutet diskuterar politik med en hastig uppmaning att lyssna till vad Stalin sagt i ämnet. Ser vi till Krementsov, som menade att vetenskapsmännen i Sovjetunionen använde ideologin som en täckmantel för att genomföra sin forskning, är Serebrennikov ett tydligt exempel.⁵⁴

2.5 Sanzheyev 23 maj

Sanzheyev ger sig in i debatten och lyfter fram det som ett problem att man inte talat om bristerna i den sovjetiska lingvistikens tidigare. Han menar att man någonstans slutade använda sig av Marx, Engels, Lenin och Stalin och endast använde sig av Marr. Sanzheyev säger att kritiken ska komma från den kommunistiska ideologin och inte från de borgerliga lingvisterna, som hittills skett. Han menar att framtiden inte avgörs av ett vägval, utan hur man med Marr ska gå framåt eller bakåt i tiden. Det var dessutom Marrs önskan att man skulle fortsätta att gå tillbaka till Marx och Engels. I frågan om elementläran hamnar han nära samtliga tidigare debattörer när han skriver menat att den egentligen inte använts av andra än

⁵² Serebrennikov 1951, s. 33.

⁵³ Serebrennikov 1951, s. 35.

⁵⁴ Kremenstov, s. 288.

Marr.⁵⁵

Sanzheyev testar Marrs teori om språkutvecklingen i steg på det mongoliska språket och kommer fram till att marrismen stämmer. Vissa delar av Marrs teorier fungerar alltså, men det är de specifikt ideologiska som är korrekta i Sanzheyevs ögon. Den komparativa metoden bör enligt honom inte användas eftersom man med hjälp av den inte kan besvara de relevanta frågorna, som den marristiska traditionen ställt. Sanzheyevs ståndpunkter sammanfattar han väl i slutet av sin artikel ”Either forward from Marr- under the shining arc of a Marxist-Leninist science of language; or backwards from Marr- into the past: to the Marr of 1922, to whom we are apparently called by Prof. Chikobava, or, what is even worse, into the fetid swamp of bourgeois linguistics. A third path (“Marrism”, for example) does not exist.”⁵⁶ Det är intressant eftersom argumentation gällande Marrs verk liknar Meshchaninovs. Marr menas vara relevant först när han anpassat sina teorier efter statens behov. Att Chikobavas förslag är att den sovjetiska lingvistikerna ska gå tillbaka till den förrevolutionära marrismen kan tyckas vara ett malplacerat argument, eftersom Chikobava tydligt förklarar sina intentioner kring att förkasta Marr helt och hållet. Sanzheyev bygger här vidare på Meshchaninovs angrepp på Chikobava som borgerlig, men sätter argumentationen i en inommaristisk kontext eftersom den förrevolutionära marrismen var åtminstone delvis borgerlig.

2.6 Filin 30 maj

Filin medger att Chikobavas analys av krisen i den sovjetiska lingvistikerna är riktig, men menar att svaret inte är att göra sig av med Marr. Skälen till att lingvistikerna stagnerat har Chikobava däremot felanalyserat och det är Chemodanov och Sanzheyev som på analyserat situationen rätt. I denna grundläggande fråga kommer Filin alltså till det marristiska paradigmet försvar. Man måste fortsätta att utveckla den sovjetiska lingvistikerna. Problemet ligger i att man inte varit tillräckligt kritisk mot vissa av Marrs felaktiga och ålderdomliga förslag.⁵⁷

Komparativ metod är däremot inte lösningen på krisen menar Filin och citerar, liksom flera andra av Marrs försvarare, Engels vilket gör att det åtminstone delvis har en ideologisk klang. Chikobavas tolkning av uppdragen för den marxist-leninistiska lingvistikerna finner Filin lite

⁵⁵ Sanzheyev, Garma, “Either Forward or Backward” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 36.

⁵⁶ Sanzheyev 1951, s. 37.

⁵⁷ Filin, Fedot, “Against Stagnation, For the Development of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 38.

udda. Den borgerliga lingvistikens karaktäriseras av teorin om urspråk. Filin anser att Chikobava ser språk som biologiska organismer.⁵⁸ Detta skall förstås som ett sätt att sammankoppla Chikobava med den borgerliga rasistiska lingvistikens. Filins artikel går mer ut på att förklara den komparativa metodens ogiltighet snarare än att försvara Marr. Om det är en punkt där Marr bör kritiseras enligt Filin är det elementläran och här är argumentet i stort samma som Meshchaninovs. Elementläran är inte i grund och botten är felaktig, utan den måste utvecklas vidare.⁵⁹

Filins slutord beskriver hur han anser att man ska gå vidare med den marxist-leninistiska lingvistikens. Han menar att den omöjliga kan byggas utan Marr. Det viktiga är att den byggs på hans arv. Men det i särklass viktigaste är att man bygger lingvistikens på de stora vetenskapsmännen Marx, Engels, Lenin och Stalin.⁶⁰ Filin, jämte flera av de andra marristiska debattörerna söker på ett tydligt sätt lösa krisen inom det existerande paradigmet ramar.⁶¹

2.7 Kapantsyan 30 maj

En av de skarpaste kritikerna i debatten är utan tvekan Kapantsyan. Redan inledningsvis får läsaren veta att Marr över huvud taget inte var marxist. Kapantsyan håller med Chikobava och skriver att man inom lingvistikens har ersatt de fyra stora teoretikerna Marx, Engels, Lenin och Stalin med Marr, med hänvisning till det icke-marxistiska i Marrs läror. Det är samma argument som även marristiska företrädare använt. Men här används de fyra ideologerna mot marrismen istället för. Det är till och med så, att när förespråkarna för marrismen hänvisar till de fyra stora teoretikerna är det inget mer än i orden. Vad som menas här är att marristerna hänvisar godtyckligt till de marxistiska filosoferna utan att egentligen vara marxister.

Kapantsyan skriver att det med Marr är en omöjlighet att arbeta på "the immediate tasks of our motherland's linguistic development", vilket tydligt markerar en statsstyrd lingvistik. Marr är dessutom ahistorisk och kosmopolitisk, vilket ligger i linje med den då förda politiken. Detta förstärks med följande citat: "N. Marr expresses opinions which are inconsistent with the interest of the proletariat and the revolution." Det särskilt utmärkande för Kapantsyan är att det huvudsakligen är en ideologisk text. Men argumenten bygger på

⁵⁸ Filin 1951, s. 39.

⁵⁹ Filin 1951, s. 40.

⁶⁰ Filin 1951, s. 42.

⁶¹ Kuhn 1997, s. 75.

lingvistiska grunder som kopplas till ideologin.⁶²

De lingvistiska, och i första hand icke-ideologiska, argumenten är intressanta med tanke på hur de genomförs. För att påvisa att Marr inte var marxist använder Kapantsyan västliga lingvister och visar på likheter mellan dem och Marr. Schlegel, en tysk filolog verksam under det sena 1700-talet och första halvan av 1800-talet, tas som exempel. Likheterna mellan Schlegel och Marr är metodologiska enligt Kapantsyan, och det centrala är här att visa att Marr egentligen använde sig av borgerliga metoder och därigenom en borgerlig filosofi.⁶³

De framsteg Marr faktiskt kan tillskrivas är att han införde materialism i lingvistikens samt att han var en ihärdig motståndare till indoeuropeanismen. Därutöver var han viktig för de kaukasiska språken. Men, poängterar Kapantsyan, man ska inte helt avskriva de förrevolutionära lingvisterna även om den borgerliga vetenskapen har nått vägs ände. Den sovjetiska vetenskapen är den främsta. Kapantsyan avslutar med ett citat från Stalin.⁶⁴ Kapantsyan exemplifierar krisen genom sin artikel och är en av de viktigaste i debatten eftersom han tydligt kräver en förändring av den sovjetiska normalvetenskapen.⁶⁵

2.8 Popov 30 maj

Popovs artikel är i jämförelse med många andra betydligt mer pragmatisk. Marr hade enligt honom såväl positiva som negativa sidor. De bra delarna går att hitta i de skrifter han producerade efter 1926. De från tiden före 1926 kritiserade nämligen Marr själv. Problemet ligger emellertid inte i marrismen i sig, utan hur man efter hans död förvaltat hans arv. Popov talar till och med om en viss vulgarisering av Marr som gör att man missförstått vad det är Marr egentligen var ute efter. Chikobavas artikel var däremot välbehövlig, men frågorna som ställs i den är felriktade. Elementläran visar visserligen på Marrs geni, men den är obrukbar.⁶⁶

Popov menar att Chikobava hade rätt i sin analys angående elementen, men att hans problemformulering är fel från början. Elementanalysen var inte oanvändbar från början, utan först då man i efterhand har tolkat den inkorrekt. Problemet låg i att man inte lyssnade till Marrs egna varningar om den. Svaret på krisen, enligt Popov, är att man ska granska Marr och ta bort de delar som inte håller och behålla de återstående delarna.

⁶² Kapantsyan, Grikor, "On Certain of N. Marr's General Linguistic Theses" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 42.

⁶³ Kapantsyan 1951, s. 44-45.

⁶⁴ Kapantsyan 1951, s. 45.

⁶⁵ Kuhn 1997, s. 63.

⁶⁶ Popov, Aleksandr, "Pressing Problems of Soviet Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 46.

Popov skiljer sig också från de flesta i debatten om den komparativa metoden. Han skriver nämligen att Marr inte menade att den komparativa metoden var dålig rakt igenom. Man har i efterhand fått felaktig uppfattning om Marrs åsikter angående metoden eftersom han var en så hård kritiker av indoeuropeanismen. Popov menar att det är i efterhand som man satt ett likhetstecken mellan den komparativa metoden och indoeuropeanismen, en jämförelse Marr inte skulle hålla med om.⁶⁷ Det är synnerligen intressant eftersom den historisk-komparativa metoden av tidigare debattörer klassats som en västlig och därför felaktig och introducerar därmed den som alternativ till existerande metod, vilket vi kommer få anledning att återkomma till. Tidigare marrister hade tidigare som regel att man ska fortsätta förvalta Marrs arv, men Popov menar i motsats till dessa att det är arvet det är fel på. Det är fortfarande ett försök att rädda marrismen från paradigmskiftet, men menar att man måste tillbaka till ursprunget. Popov avslutar med en ideologisk koppling till leninism-stalinism men är i övrigt inte särskilt ideologisk.⁶⁸

Vid det här laget har debatten fortskridit till den grad att fler och fler delar av det marristiska paradigmet ifrågasatts. Kritiken utvecklas till att omfatta fler och större frågor än den inledningsvis gjort. Kritiken har lett till flera olika försök till modifiering av marrismen, vilket slutligen lett till att reglerna för den normala vetenskapen ändras, vilket Popov är ett exempel på.⁶⁹

2.9 Vinogradov 6 juni

Vinogradov är intressant aktör eftersom det är han som efter debatten får posten som direktör över Lingvistikinstitutet efter marristen Meshchaninov. Artikeln är inledningsvis ideologisk men går efter hand över till en mer vetenskaplig karaktär. Problemet är enligt honom att man okritiskt utbildat lingvister i marrism vilket gör att dessa lingvister upplever en klyfta mellan teorierna och den sovjetiska statens behov.⁷⁰ Vinogradovs problemanalys liknar nästan Kuhns vetenskapsteori i det här fallet, men givetvis inte i samband med ett paradigmskifte, utan som ett problem i sig.

Problemet enligt Vinogradov är att man bortrationaliserat Marr och även använt hans läror på fel sätt och i vissa använt sig av borgerliga lingvister, de använder då bara Marr som ett

⁶⁷ Popov 1951, s. 47.

⁶⁸ Popov 1951, s. 48.

⁶⁹ Kuhn 1997, s. 74.

⁷⁰ Vinogradov, Viktor, "Let Us Develop Soviet Linguistics on the Basis of Marxist-Leninist Theory" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a, s. 48.

sätt att få sin forskning ideologiskt korrekt.⁷¹ Vinogradov hävdar också att den förrevolutionära lingvistikens är bättre än vad den ofta sägs vara. Den specifikt ryska förrevolutionära lingvistikens var bättre än den västliga lingvistikens, vilket Vinogradov legitimerar genom ett citat av Stalin.⁷² Att detta handlar om den beskyllda komparativa metoden nämns inte utan detta får ses som en av huvudpassagerna i Vinogradovs artikel, eftersom han på ett sätt som skiljer sig från de andra lyfter upp det ryska i kontrast till det västerländska. Det är på så sätt samma sorts argument som bland annat Meshchaninov använt men då i en mer marxistisk kontext.

Vinogradov förklarar att Marrs bidrag till etymologi och semantik är värdefulla för historisk lexikologi, liksom vissa lingvister från före 1917. Marrs paleontologiska analyser, som genomförs med elementanalysen, menas däremot självmotsägande.⁷³ Han skriver att vissa saker inom marrismen förklaras vara inte emot marxism-leninismen men ger ingen riktig marxistisk definition eller är gångbar inom områden som filosofi och historisk lingvistik. För de moderna språken måste man enligt Vinogradov använda Marx, Engels, Lenin och Stalin, för här fungerar inte Marrs teorier.⁷⁴

Delar av Marrs uttalanden menas gå emot Stalins och Lenins nationalitetspolitik. Detta tyder på att Marrs doktriner inte har hängt med i utvecklingen av marxism-leninismen inom den sociala utvecklingen som den måste bygga på. Marxistisk lingvistik, Marr undantagen, kan enligt Vinogradov sättas emot borgerlig lingvistik.⁷⁵ Urspråksteorier är i Vinogradovs ögon fortfarande antihistoriska, Marr såg för lite till interna processer för språk som är förenade av sociala och historiska anledningar som är förenade genom en lexikal kropp och strukturella drag. Därför menar han att Marr aldrig lyckades ge en trovärdig förklaring till gemensamheter språk emellan.⁷⁶

Vinogradovs artikel är en balansgång mellan det gällande marristiska paradigmet och det som förespråkar ett skifte. Vad som är särskilt noterbart är att han i sina försök att lösa den paradigmatiske krisen är den första i debatten att introducera den ryska exceptionalismen inom lingvistikens. Denna kommer att präglade den senare debatten och slutligen den förda vetenskapspolitiken. Vinogradov är i paradigmskiftet en av dem ”som först lär sig att se vetenskapen och världen på ett annat sätt”⁷⁷ Det är däremot inte så att Vinogradov är ung eller

⁷¹ Vinogradov 1951a, s. 50-51.

⁷² Vinogradov 1951a, s. 52.

⁷³ Vinogradov 1951a, s. 53.

⁷⁴ Vinogradov 1951a, s. 54.

⁷⁵ Vinogradov 1951a, s. 55.

⁷⁶ Vinogradov 1951a, s. 56.

⁷⁷ Kuhn 1997, s. 120.

en nykomling till området, som Kuhn förklarar att de ofta är. I sina problemlösningar föreslår han lösningar som passar den sovjetiska staten.

2.10 Kudryavtsev 13 juni

Ideologin är framträdande i Kudryavtsevs inlägg. Han använder ett citat av Stalin för att poängtera att Marrs klasspråksteori delvis var fel. Kudryavtsev menar dock att Marrs misstag finns främst på de områden han själv inte undersökte. Enligt Kudryavtsev är den marristiska teorin alltså giltig åtminstone under den feodala tiden i marxistisk periodsindelning.

Chikobavas påstående om att detta inte stämmer står i kontrast mot verkligheten, menar Kudryavtsev. Som exempel på detta tas det franska språket under 1600-talet. Kudryavtsev menar att skillnaderna mellan adeln och de övriga klasserna är så stora att det bevisar marrismens giltighet under den här tiden.⁷⁸

Kudryavtsev förklarar, i enlighet med marrismen, att språket är en direkt reflektion av klassmedvetande och tänkande. I diskussionen kring språkets revolutionära eller evolutionära natur hamnar Kudryavtsev även här på marristernas sida. Som exempel används bolsjevikernas revolution 1917 som ett revolutionärt steg för det ryska språket.⁷⁹

Vad som gör Kudryavtsevs artikel synnerligen intressant är vad han ansåg att det huvudsakliga problemet är. Problemet är att man inom lingvistik inte diskuterat det ryska språket tillräckligt. En vecka efter att Vinogradov tagit upp nationalism som ett alternativ till den strikt klassbaserade marrismen öppnas en diskussion upp som innan Vinogradov varit omöjlig. Likt Vinogradov blandar han i slutet in nationalismen i en annars vänsterideologisk text. Det finns en skillnad i vad de försöker åstadkomma med nationalismen. Kudryavtsev, till skillnad från Vinogradov, använder nationalismen för att försvara Marr och det marristiska paradigmet. Det till trots att Marr själv var emot dylik nationalism.

Roberg skriver i *Soviet science under control* att den ideologiska kontrollen inte var särskilt stor. Kudryavtsev, jämte de andra ideologiskt inriktade lingvistikerna, visar i sin artikel att det inte behöver vara en ideologisk kontroll från statens sida, utan att vetenskapssamhället själv kan åberopa ideologin.⁸⁰ Detta tycks vara fallet, och inte att Kudryavtsev använder ideologin som ett skydd mot insyn som bland annat hävdats av Kremantsov.⁸¹

⁷⁸ Kudryavtsev, V, "On the Class Nature of Language" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 65.

⁷⁹ Kudryavtsev 1951, s. 66.

⁸⁰ Roberg 1998, s. 44.

⁸¹ Kremantsov, s. 288.

2.11 Stalin 20 juni

Den 20 juni 1950 publiceras en artikel författad av Josef Stalin i Pravda med rubriken ”On marxism in linguistics” som ett inslag i debatten. Anledningen till att Stalin skriver artikeln uppges vara att en grupp ”unga kamrater” bett honom komma med sin åsikt i frågan. Denna artikel kommer senare att tryckas som en egen bok och översättas till många språk och kommer bli grunden för den officiella lingvistik i Sovjetunionen.

Den mest angelägna frågan, och nästan den enda diskuterade i artikeln, är om språket ska anses vara en överbyggnad eller inte. Stalin betonar flera gånger att språket inte är en överbyggnad. Marr nämns inte förrän sent i texten men detta ska förstås som ett kraftigt avståndstagande från hans teorier eftersom en av dess hörnpelare nu förklarats ogiltig av Stalin. För att bevisa detta vänder sig Stalin till Pusjkins texter, och konstaterar att det ryska språket i princip inte förändrats nämnvärt sedan dess, trots att Ryssland gått igenom såväl den feodala som den kapitalistiska fasen i historien.⁸²

Stalin förklarar att språket är kopplat till människans produktion i arbetet. Det är alltså detta språket reflekterar i vad som kommer bli det nya officiella paradigmet, inte basen som Marr sagt. Språket är heller inte klassbundet utan formeras av alla klasser i samhället.⁸³

Även Stalin använder Marx i sin artikel, men inte främst för att bevisa sina poänger. Marx citeras istället för att motbevisa marristerna. Stalin menar att de missbrukar Marx till den grad att de inte kan kallas marxister.⁸⁴

Om hybridisering, blandning av språk som resulterar i nya språk, nämns kort att det förekommer men snarare som en typ av assimilation, det ryska språket förklaras ha få drag från de inblandade språken. Stalin ansluter sig då till det antimarristiska och nationalistiska lägret, med Vinogradov som noterbar företrädare för nationalismen. Stalin förklarar också att det var fel att man tidigare gått så hårt åt kritikerna till marrismen. Marr försökte enligt Stalin att bli marxist men misslyckades kapitalt. I motsats till övriga debattörer ansåg inte Stalin att Marr förde något gott med sig. Införandet av materialismen inom lingvistik som tidigare debattörer lyft fram får inget utrymme. Den idealistiska komparativa-historiska analysen, som han jämte många av debattörerna kraftigt fördömt, står sig bättre som metod än den så kallade

⁸² Stalin, Joseph, ”On Marxism in Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a, s. 70.

⁸³ Stalin 1951a, s. 71.

⁸⁴ Stalin 1951a, s. 70.

⁸⁴ Stalin 1951a, s. 72.

elementanalysen. Varför elementanalysen är dålig förklaras aldrig.⁸⁵

Stalins inlägg i debatten har ofta dragits ur kontexten, men sedd i ljuset av debatten är den synnerligen intressant. Debatten fram till Stalins bidrag hade inte huvudsakligen kretsat kring språket som överbyggnad, utan om andra ideologiska och lingvistiska frågor. Kuhn nämnde att företrädarna för de olika paradigmen delvis talar förbi varandra.⁸⁶ I Stalins fall tycks det inte handla om att bara tala förbi, utan att föra en separat diskussion.

Shlapentokh menade att det centrala för Stalin i frågan om Marr var frågan om nationalitet, men så som den nya lingvistiska doktrinen presenteras av Stalin i Pravda tycks det snarare vara en fråga om ideologi än politiskt förfarande.⁸⁷ Nationalismen är fortfarande central för diskussionen och en viktig del, men Stalins inlägg visar en ideologisk sida av skiftet. Gerasimov et al skrev i sin artikel att denna tolkning av språk inte längre var gångbar efter marrismens avskaffande⁸⁸, men det tycks som att frågan om hybriditet är den enda som Stalin behåller om än i modifierad form. Kuhn diskuterade maktens inflytande i paradigmen och menade att om en lekmanauktoritet skulle avgöra paradigmdebatter är det fortfarande ett paradigmskifte. Men det är inte ett vetenskapligt skifte.⁸⁹ Vad vi ser i Stalins inlägg är att det är han som avgör debatten, men både det gamla och nya paradigmet innehåll har avgjorts av vetenskapssamhället. Huruvida paradigmet överlever ligger dock i Stalins händer.

2.12 Lomtev 27 juni

Lomtevs artikel ägnas åt att reproducera vad Stalin skrivit i sitt verk. I den mån Lomtev utvecklar en egen argumentation bygger den på Stalins poänger men i andra syften. Ett är att misskreditera marrismen och dess företrädare ytterligare, men framförallt används Stalins text för att argumentera för den historisk-komparativa metoden som avvisades kraftigt av marristerna.⁹⁰

Marrismens politiska olämplighet är också något som lyfts fram av Lomtev. Som exempel används elementläran. Kin' och kon' betyder häst på ukrainska respektive ryska vilket tyder på ett nära släktskap språken emellan. I marristisk elementlära är inte sambandet mellan orden släktemässigt, eftersom samma element återfinns i det bretonska ordet för hund: ki. Om detta

⁸⁵ Stalin 1951a, s. 75.

⁸⁶ Kuhn, s. 123.

⁸⁷ Shlapentokh 2011, s. 72.

⁸⁸ Gerasimov et al, s. 65-66.

⁸⁹ Kuhn 1997, s. 137.

⁹⁰ Lomtev, Timothy, "A Fighting Program for the Elaboration of Marxist Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 79.

säger Lomtev: "Such antihistorical juxtapositions of N. Ya. Marr were taken up by bourgeois Ukrainian nationalists as proof of any closer relationship of Ukrainian to Russian and its orientation toward the languages of the West."⁹¹ Lomtev menar att ukrainska nationalister använder marrismen som ett sätt att visa att släktskapen mellan ryska och ukrainska är lika stor som mellan ukrainskan och bretonskan. Det menas att marrismen inte längre kan förklara den nya politiska verkligheten.⁹²

Lomtevs text är mestadels vetenskaplig med få inslag av ideologi. Det centrala är att marrismen är ovetenskaplig och ej hemmahörande i det stalinistiska Sovjetunionen, samt att Stalins förslag är de rätta. I den meningen är den politisk, men kan också ses som ett vetenskapligt legitimerande av Stalins artikel, eftersom den i saknar de vetenskapliga dragen.

2.13 Akhvledani 27 juni

Likt Lomtev prisar Akhvledani Stalins artikel. Akhvledanis artikel skiljer sig från de flesta andra artiklarna efter Stalins inträde i debatten eftersom den är längre och har mer nytt innehåll än de andra. Akhvledani fördömer å det kraftigaste marrismen och skriver att de goda ryska lingvistiska traditionerna dog med Marr. De stora förebilderna är de traditionella ryska förrevolutionära lingvisterna. Akhvledani hävdar till och med att det inte fanns en god eller ens stabil rysk grammatik förrän 1938, då L.V Skcherba såg till att trycka en sådan. Akhvledani vänder sig också emot att Marr på något sätt kan ha varit en god grund för den sovjetiska lingvistikens eftersom han efter 1920 aldrig skrev ett verk som behandlade den generella lingvistikens syfte, så är det framförallt deras uppgift att skapa en lingvistik som är värdig den stalinistiska epoken.⁹³

Likt den andre debattören Lemtov anser Akhvledani att en återgång till den historisk-komparativa metoden är lösningen. Inspirationen till denna metod ska också hämtas från de gamla traditionella ryska lingvisterna. Serebrennikovs artikel bedöms av Akhvledani vara bra, med undantag för hans försiktiga inställning till den historisk-komparativa metoden, även om han visar med gott exempel på metodens fruktbarhet.⁹⁴

Anledningen till att den sovjetiska lingvistikens ligger bakom den västliga beror på att man anammat Marrs teorier helt och hållet. Dessutom, vilket är anmärkningsvärt i sammanhanget,

⁹¹ Lomtev 1951, s. 80.

⁹² Kuhn 1997, s. 122.

⁹³ Akhvledani, Giorgi, "For a Leninist-Stalinist Path of Development in Soviet Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 81.

⁹⁴ Akhvledani 1951, s. 82-83.

var det ett misstag att med varje medel undanröja antimarristiska krafter. Det är intressant eftersom marrismen tidigare hade den sovjetiska statens välsignelse. Men, skriver Akhvledani, detta var ett problem som löstes genom debatten som avslutades med Stalins inlägg. Akhvledani menar att urspråk absolut finns. Han går även emot Chikobava, vilket också är unikt för en antimarrist. Chikobava, som öppnade debatten, hade trots sin antimarristiska hållning kommit fram till felaktiga slutsatser.⁹⁵

Hela artikeln präglas av kommunistiska slagord, men tonvikten ligger ändå vid det vetenskapliga.

2.14 Stalin 4 juli

I en andra artikel publicerad den 4 juli svarar Stalin på frågor ställda av en lingvist som inte deltagit i debatten tidigare. Frågorna är en uppföljning av Stalins tidigare artikel och behandlar samma typ av frågor. Här framgår en lite mer pragmatisk hållning från Stalin. Det betonas att ett av de större praktiska felen som Marr begick var att han i Stalins mening separerade tänkandet från språket. Dessutom var Marr trots sina egna påståenden idealist och inte materialist. Detta gjorde att den sovjetiska lingvistiken präglades av ett för stort fokus på semantik. Semantiken i sig var också felaktig.⁹⁶ Men det pragmatiska kommer fram i slutet av artikeln där Stalin förklarar att Marr faktiskt hade några positiva poänger, och att dessa bör behållas.⁹⁷

2.15 Debatten efter Stalin 4 juli

Debatten ändras radikalt efter Stalins inträde. Den 4 juli, en vecka efter att Stalins skrift tryckts, publiceras i Pravda tolv korta artiklar som alla hyllar Stalin och hans text *On marxism in linguistics*. Dessa behandlas inte var för sig här, eftersom innehållet i stort sett är samma i alla artiklar. Istället kommer noterbara passager att diskuteras.

Vinogradovs, den tidigare debattören, gjorde ett till inslag i debatten och skriver ännu en artikel och diskuterar Stalins bidrag. Han menar att Stalins artikel tar upp problem som lingvisterna inte var medvetna om och löser dem själv i ett slag. Vinogradov gör också ett omdöme om den förstalinistiska lingvistiken som var helt övertygad om att språket endast var

⁹⁵ Akhvledani 1951, s. 84.

⁹⁶ Stalin, Joseph, "On Several Problems of Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b, s. 86.

⁹⁷ Stalin, 1951b, s. 87.

socialt betingat. Som uttryckt i artikeln har Vinogradov efter Stalins artikel bytt åsikt. De tidigare förslagen om att delar av marrismen var gångbar har nu bytts ut ett mot Stalins hållning.⁹⁸ ”J. V. Stalin’s article puts an end to all formalism in the field of grammatical investigations.”⁹⁹

Tolstovs inlägg är intressant eftersom han ursäktar sig för sin tidigare marristiska hållning. Han hävdar att han blev lurad av den marristiska propagandan och dess skrämselektiker. Detta är intressant eftersom den sovjetiska staten tidigare var en del av de här skrämselektikerna. Men att marrismen nu har motbevisats betyder inte att forskningen gjord i den traditionen saknar vetenskapligt värde. Den ska bara omtolkas i den nya stalinistiska lingvistikens ögon.¹⁰⁰

Obhorskys artikel är en hyllningstext till dels Stalin, men också den nya nationalistiska vändningen som han uppfattar och omfamnar. Vägen framåt bygger på Stalins artikel samt de gamla ryska lingvisterna. Hybridiseringstanken i den stalinistiska tappningen ses som ett medel för den nationella bågen.¹⁰¹

Meshchaninov och Chemodanov gör också nya korta inlägg. Dessa hyllar också Stalin, men är mer inriktade på att urskulda sig själva och anpassa sig till det nya paradigmet. Meshchaninov målar upp en bild av sig själv som en så övertygad marrist att han inte förmådde tänka i andra banor innan Stalin tillrättavisade honom. Chemodanov medger att han haft fel tidigare och tackar Stalin för att ha stakat ut vägen till den rätta lingvistik.¹⁰²

⁹⁸ Vinogradov, Viktor, “A Program of Marxist Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b, s. 88.

⁹⁹ Vinogradov 1951b, s. 89.

¹⁰⁰ Tolstov, Sergey, “An Example of Creative Marxism” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 90.

¹⁰¹ Obnorsky, Sergei, “For a Creative Path in Soviet Science” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951, s. 90-91.

¹⁰² Meshchaninov, Ivan, “Letter to the Editors of Pravda” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b, s. 92. Även Chemodanov, Nikolai, “Letters to the Editors” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b, s. 92.

3. Avslutande diskussion

3.1 Hur såg paradigmskiftet inom den sovjetiska lingvistikens 1950 ut i Pravda?

Det marxistiska paradigmet klarade av väl att lösa de vetenskapliga frågorna under 1930-talet, men en rad anomalier upptäcktes tidigt. De tidigare paradigmet metoder och teorier visade sig stämma dåligt överens med den nya politiska verkligheten. Krisen inom den sovjetiska lingvistikens är stor, och en debatt för att diskutera krisen tillåts äga rum i Pravda. I debatten diskuteras anomalierna och även den marxistiska doktrinen. Från början publiceras i Pravda mestadels artiklar som är emot ett avskaffande av den marxistiska doktrinen. Vad vi kan se i debatten är att det handlar om två paradigmatiske skiften som äger rum samtidigt. Det första är det naturliga paradigmskiftet där forskarna står i centrum för diskussionerna. Det andra är Stalins som också blir det officiella skiftet. Undersökningen visar att det förekom ett paradigmatiske skifte som utspelades i Pravda. För båda skiftena finns två viktiga genombrott.

I det naturliga skiftet ändras debatten efter Vinogradov utifrån en förhållandevis pragmatisk inställning föreslår en återgång till de traditionella ryska lingvistikerna. Denna linje diskrediterades av båda sidor innan Vinogradov kom med förslaget. Denna hållning anammas av flera lingvister, och läggs i många fall till av de tidigare debattörernas artiklar i mindre insändare senare. Detta gör att Viktor Vinogradov bör jämte Stalin betraktas som en av de viktigaste aktörerna i skapandet de nya paradigmerna. Både i egenskap av att ha öppnat upp för en diskussion av nationalism i lingvistikens, men också eftersom han fick efterträdare Meshchaninov i Lingvistakademin.

Stalins inträde innebar ett andra paradigmatiske skifte och ett genombrott i diskussionen. Det var inom det marxistiska paradigmet inte möjligt att förespråka användningen av den västliga historisk-komparativa metoden. Den möjligheten uppenbarar sig heller inte under det vetenskapliga paradigmatiske skiftet och efter Stalins inträde blir den historisk-komparativa metoden det självklara metodvalet i diskussionen.

Den lingvistiska krisen löstes genom att det tidigare paradigmet löstes genom att bli ersatt av ett nytt. Det nya paradigmet var dock inte okänt sedan tidigare, eftersom det egentligen handlade om nytt paradigm som baserade sig på det förrevolutionära, men anpassat till den nya politiska situationen, vilket både skiftena åstadkom. De marxistiska företrädarna gjorde dock försök till att rädda det marxistiska paradigmet, men det var dömt att misslyckas när Stalin stöttade den andra sidan. Hade Stalin inte givit sig in i debatten är det givetvis möjligt

att den paradigmatiska krisen slutat annorlunda, med en uppskjuten lösning eller genom att marrismen ställning behållits. Detta är däremot otroligt, eftersom anomalierna var för många och för stora för att det i ett normalt, icke statligt styrt paradig, kunna överleva.

3.2 Hur argumenterar de olika sidorna i Pravda?

Den andra frågeställningen kan besvaras genom att det inte finns ett större enhetligt argumentationsmönster för de olika sidorna. Utöver detta har tre typer av argument identifierats: vetenskapligt, politiskt och ideologiskt. Den vetenskapliga argumentationen återfinns på båda sidor i debatten. Dessa argument används för att styrka graden av vetenskaplighet i påståenden. Här finns en stor skillnad mellan de som företräder marristerna och de som är motståndare till det marristiska paradigmet. Marristerna diskuterar vetenskapligt utifrån marrismens terminologi och förutsättningar, alltså ur det tidigare rådande paradigmet. Deras motståndare använder också vetenskapliga argument, men de använder inte det marristiska paradigmets språk och logik utan hämtar inspiration från den västliga lingvistikens eller den prerevolutionära ryska lingvistikens. Som beskrivit ovan finns en skillnad i debatten före Vinogradov och Stalin. Före dennes inträde hämtades exempel från den västliga lingvistikens, och efter kom exemplen från den prerevolutionära ryska lingvistikens. Till detta kommer ett närmast paradoxalt skifte gällande synen på metoden och det västliga. Före Stalins inträde i debatten beskrivs den historisk-komparativa metoden som en västligt och därför olämplig metod. Efter Stalins beskrivning av den historisk-komparativa metoden som en bättre metod än den marristiska läran ses denna metod som gångbar. Den har då tappat sina västliga konnotationer.

De politiska argumenten används huvudsakligen av antimarristerna. I sammanhanget betyder politiska argument att den förespråkade inriktningen av lingvisterna beskrivs som lämplig eftersom den passar nationalitetspolitiken. I de fall marristerna använder sig av politiska argument riktar de sig till den tidigare sovjetiska nationalitetspolitiken som syftade till att utveckla nationerna och minoritetsspråken i den sovjetiska staten. Antimarristerna däremot börjar rikta sig åt nationalitetspolitiken efter Vinogradovs första artikel. Den syftar då inte till den tidiga sovjetiska nationalitetspolitiken utan till den stalinistiska nationalismen som var mer inriktad på det ryska språket och historien. Antimarristerna har anpassat sig efter den nya politiken.

På det ideologiska planet är de två sidorna mest lika. Med ideologisk argumentation menas att argument antingen kopplas direkt till ideologiska skrifter av oftast Marx, Engels, Lenin

och Stalin eller att lingvistikens huvudsakligen sammanvävs som ett och samma. Marristerna är betydligt mer angelägna att skriva in den vetenskapliga forskningen direkt i den marxistiska läran, liksom Marr gjorde. Nästan samtliga gör kopplingar till fyra marxistiska tänkare, nämligen Marx, Engels, Lenin och Stalin. Men dessa kopplingar görs ofta lättvindigt utan att kopplas till vad författaren i fråga försöker få sagt. I de fall artiklarna är ideologiskt präglade tycks de inte ha haft någon större påverkan på den förda vetenskapspolitiken eller någon vidare betydelse för paradigmskiftet.

3.3 Andra forskare

Gerasimovs et als resultat får sägas i de flesta fall stå i motsats till föreliggande uppsats dito. Att det främst är hybriditet, blandningen av språk, som står i centrum framkommer inte i debatten. Det är en viktig del i debatten, men inte en avgörande komponent. Någon nämnvärd diskussion förs inte av vare sig lingvisterna eller Stalin, vilket för oss till slutsatsen att beslutet inbegrep fler dimensioner än så. De tre författarnas resonemang utgår också från att vändningen innebar ett steg från marrismen i även i dess prerevolutionära mening. De menade att hybriditetstanken utgick från den sentaristiska rasbiologin, och att det var en av huvudanledningarna till att Stalin avskaffade den. Vad som framkommer i denna uppsats material visar det motsatta. Det är just det förrevolutionära såväl det vinnande paradigmet företrädare och Stalin har de förrevolutionära ryska lingvisterna som ideal. Hybridiseringstanken däremot, som Gerasimov et al ser som ett arv från den förrevolutionära tiden, finns inte särskilt tydligt i lingvisternas artiklar. Det är dock en idé som Stalin tar till sig. Hybridiseringsteorin överlever i viss mån, men huruvida den gör det som ett arv av marrismen eller sentarismen framgår inte.

Fedorova skrev i sitt inlägg om en debatt mellan en äldre och yngre lingvist under 1930-talet att den yngre marristen hade ett mer ideologiskt språk. Den debatt som undersöks i denna uppsats utspelar sig 20 år efter och då tycks förändringar ha skett. Det finns inga större skillnader mellan hur man använder ideologin i artiklarna. Ideologin är istället en självklar del i argumentationen som återkommer i samtliga undersökta artiklar. Det går därför att tala om en ideologisering av den lingvistiska debatten mellan 1930-talet till 1950-talet. Skillnader återfinns däremot i hur man använder ideologin. I de flesta fall handlar det om att lingvisterna konstaterar att deras förslag är mer marxistiska än motståndarsidans, utan att göra en egentlig koppling mellan förslaget och ideologin. I ett antal fall är argumentationen ideologisk, vilket betyder att ideologin är det centrala och att argumentationen går ut på att förklara vari

marrismens eller antimarrismen är mer eller mindre ideologiskt korrekt. Det är denna aspekt som Stalin diskuterar, om än utan att inkludera några större lingvistiska argument.

Shlapentokhs slutsatser om marrismens öde är den som mest korrelerar med denna uppsats slutsatser. Shlapentokh skriver att marrismens olämplighet kommer i samband med Stalins nationalistiska vändning, och då var det framförallt hybridiseringen som var ett problem eftersom den motsade att en rysk etnicitet över huvud taget fanns. Shlapentokh liknar på så sätt Gerasimov et al men menar att det i den marristiska inriktningen dessutom betraktade turkiska språk som urspråk och att det i sovjet fanns många halvnomadiska turkiska folk. Någon diskussion om detta förekommer inte bland lingvisterna, och är inget som Stalin lyfter fram. Det sker då rimligen utanför den lingvistiska debattens ramar. Det viktiga för lingvisterna gällande nationalismen var att anpassa den efter den rådande politiken och efter Stalins syften, snarare än främja sina egna nationalistiska tolkningar.

I *Stalinist science* skriver Kremmentsov om att ideologin används som en maskering i forskningen för att kunna fortsätta med sina självständiga projekt. Detta kommer fram delvis i debatten. Men det handlar inte huvudsakligen om den marxistiska ideologin, utan om att anpassa sig till det rådande politiska läget. Före Stalins inträde i debatten var ideologiska argument framträdande, men det skiftade efter Stalins inträde. Nationalismen blev efter Vinogradovs artikel då ett framträdande inslag i debattartiklarna. Det är rimligt att nationalismen används som kamouflage, på samma sätt som Kremmentsov menar att man använt marxismen.

Undersökningen har givit intressanta och givande resultat. Det paradigmatiske skiftet visar sig ha fler dimensioner än i vanliga fall, till följd av både det totalitära samhället och Stalins eget ingripande. Till följd av detta bör det talas om ett dubbelt paradigmskifte, ett naturligt och ett politiskt. Den politiskt inriktade nationalismen visade sig ha störst bärighet i det naturliga skiftet eftersom det skedde inom den sovjetiska statens ramar. Kuhns teori har visat sig vara god som analytiskt redskap, men behöver anpassas för omständigheter som inte liknar de i västra Europa. Den vetenskapliga diskussionen var den alltjämt dominerande, men var inte den avgörande faktorn. Det beror på att lingvisterna verkade i Sovjetunionen där staten och inte vetenskapssamhället avgjorde paradigmen. Marrismen levde på statens nåder, och skiftet kommer också under statens villkor, men det var till stor del lingvisterna själva som avgjorde det nästkommande paradigmet.

3.4 Vidare forskning

Den sovjetiska lingvistikens område är intressant som ännu är till stora delar utforskat. Utöver denna uppsats har nästintill inga historiker använt den sovjetiska lingvistikens område som undersökningsområde. Det lämpar sig väl för studier eftersom lingvistik i Sovjetunionen inte kan separeras från den samtida filosofin och politiken eller från sociala och ekonomiska skeenden. En vidare studie skulle kunna undersöka den sovjetiska lingvistik över en längre tidsperiod för att se vilka vändningar den tog under Sovjetunionens olika perioder med hänsyn till ovan nämnda faktorer. Likväl hade en komparativ studie över de olika vetenskaperna kunnat producera intressanta resultat eftersom alla vetenskaper utgick från samma marxistiska grundfilosofi, men där Sovjetunionen under delar av kalla kriget kunde hålla uppe takten med USA på det naturvetenskapliga planet, men där lingvistik och andra humanistiska vetenskaper fick i stora drag ge vika efter Sovjetunionens kollaps.

4. Litteratur- och källförteckning

4.1 Tryckt litteratur

Fedorova, Kapitolina "Language as a battlefield" i *Politics and the theory of language in the USSR 1917-1938: the birth of sociological linguistics*, Brandist, Craig & Chown, Katya (red.), Anthem Press, London, 2010.

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2009.

Krementsov, Nikolai, *Stalinist science*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1997.

Kuhn, Thomas S., *De vetenskapliga revolutionernas struktur*, Thales, Stockholm, 1997.

Lähteenmäki, Mika. *Nikolai Marr and the idea of a unified language* i *Language & communication*, 2006.

Roberg, Jeffrey L., *Soviet science under control: the struggle for influence*, St. Martin's Press, New York, 1998.

Shlapentokh, Dmitry. The fate of Nikolai Marr's linguistic theories: The case of linguistics in the political context i *Journal of Eurasian Studies* 2(1):60-73 · January 2011.

<https://www.researchgate.net/publication/251718764> The fate of Nikolai Marr's linguistic theories The case of linguistics in the political context

Tuite, Kevin. "The Reception of Marr and Marrism in the Soviet Georgian Academy" i *Exploring the Edge of Empire: Soviet Era Anthropology in the Caucasus and Central Asia*. (red.) Florian Mühlfried, Sergey Sokolovskiy 2011.

<http://mapageweb.umontreal.ca/tuitekj/publications/Tuite-Marr.pdf>

4.3 Elektronisk litteratur

Nationalencyklopedin, Trofim

Lysenko. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/trofim-lysenko> (hämtad 2016-12-04)

4.3 Källmaterial

Akhvledani, Giorgi, "For a Leninist-Stalinist Path of Development in Soviet Linguistics" i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.

- Chemodanov, Nikolai, “The Paths of Development of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a.
- Chemodanov, Nikolai, “Letters to the Editors” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b.
- Chikobava, Arnold, “On Certain Problems of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Filin, Fedot, “Against Stagnation, For the Development of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Kapantsyan, Grikor, “On Certain of N. Marr’s General Linguistic Theses” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Kudryavtsev, V, “On the Class Nature of Language” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Lomtev, Timothy, “A Fighting Program for the Elaboration of Marxist Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Meshchaninov, Ivan, “For a Creative Development of Academician N. Ya. Marr’s Heritage” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a.
- Meshchaninov, Ivan, “Letter to the Editors of Pravda” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b.
- Obnorsky, Sergei, “For a Creative Path in Soviet Science” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Popov, Aleksandr, “Pressing Problems of Soviet Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Sanzheyev, Garma, “Either Forward or Backward” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Serebrennikov, Boris, “On N. Ya. Marr’s Research Methods” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.
- Stalin, Joseph, “On Marxism in Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a.
- Stalin, Joseph, “On Several Problems of Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b.

Tolstov, Sergey, “An Example of Creative Marxism” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951.

Vinogradov, Viktor, “Let Us Develop Soviet Linguistics on the Basis of Marxist-Leninist Theory” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951a.

Vinogradov, Viktor, “A Program of Marxist Linguistics” i *The Soviet linguistic controversy*, King's Crown Press, New York, 1951b.